

פרק 19 [?] העולם על-פי מוסקבה: אימפריום אמריקנוס

<https://greatgame.blog/wp-content/uploads/2018/02/d794d7a2d795d79cd79d-d7a2d79c-d7a4d799-d79ed795d7a1d7a7d791d794-d790d799d79ed7a4d7a8d799d795d79d-d790d79ed7a8d799d7a7d7a0d795d79d.mp3>

להורדת הפרק [?] [קישור](#).

להאזנה ב-itunes - [קישור](#).

התגעגעתם? אחרי הפסקה לכבוד תקופת המבחנים, אני שמח לחזור. ועל אף שיש המון סוגיות בוערות בזירה הבינלאומית [?] אם אלו הרפורמות בערב הסעודית, מדינת אל-קאעידה שקמה בצפון סוריה או הקרע בין דרום קוריאה ויפן [?] אני רוצה להקדיש את הפרקים הקרובים למדינה אחת: רוסיה. למה? טוב, הכול מתחיל בתבונה שקיבלתי בקניון רומני.

בדצמבר האחרון טסתי עם חברים לבוקרשט. ולא, לא עשיתי מה שבדרך כלל עושים רווקים ישראלים בבוקרשט. אבל כן עשיתי מה שעושה כל ישראלי ממוצע בחו"ל [?] הלכתי לקניון. לכמה אפילו. ובעודי יושב ושותה קפה מסטארבקס, עם חנות של H&M משמאלי וחנות של Nike מימיני, הבחנתי לפתע שהחוויה הזו מוכרת לי מאוד [?] מהבית. וזה מוזר, כי בוקרשט נמצאת 1,500 ק"מ מהבית. אין שום היסטוריה משותפת לעם ישראל והעם הרומני, בוקרשט העיר לא דומה לערים בארץ ובטח שמזג האוויר הקפוא לא דומה. ובכל זאת ועל אף זאת, הקניון הרומני היה זהה לאחיו הישראלי. במיקום של החנויות, דוכני המזון ואפילו המוזיקה. הכול מוכר מאוד, הכול דומה מאוד, הכול [?] אמריקאי מאוד.

התבונה הזו הטרידה את מנחותי. מה אם לא רק הקניונים דומים? האם יכול להיות שגם הגישה שלי לגיאופוליטיקה, הניתוח שלי, דומה לזה של מישהו שיושב בארה"ב? מה אם אני לא רק צורך כמו אמריקאי [?] אני גם חושב כמו אחד? ויש לי סיבות טובות להאמין שכן. ראשית, את רוב חדשות החוץ שלי אני צורך מאמצעי חדשות אמריקאים - CNN, Reuters, AP וכו'. רוב הניתוח הגיאופוליטי שאני קורא מגיע ממקומות כמו Foreign Affairs, Foreign Policy, The National Interest ועוד קבוצות חשיבה אמריקאיות. אז אם חומר הגלם שלי אמריקאי והמתכונים שלי הם אמריקאים, כנראה שמה שהגשתי לכם מאזינים וקוראים יקרים שלי היה כל הזמן ביג-מק, גם אם תחת המיתוג של "המשחק הגדול".

ברגע בו הגעתי לתבונה הזו התחלתי לחפש דרך לצאת מתוך המסגרת האמריקאית. למצוא דרך

חשיבה, נקודת מבט על העולם, שהיא כה שונה מהותית מזו של ארה"ב, שהיא יכולה לתת לי ולכם את היכולת לגבש עמדה עצמאית ומנותקת מהתפיסה האמריקאית. ואז מצאתי את הגישה הרוסית.

האינטרס הרוסי

כשאני מדבר על "הגישה הרוסית", אני מתכוון למקבלי ההחלטות בקרמלין. מה הרוסי ברחוב חושב על ארה"ב פחות מעניין אותי, בעיקר כי לא הוא מחליט אם יתקפו בסוריה או יתמכו באיראן. לא, פוטיין וחבריו הם שמקבלים את ההחלטות והדרך שבה הם רואים את העולם תכתיב את צורת הפעולה של רוסיה. אם נבין את הגישה שלהם לא רק שנבין את ההיגיון של אחד השחקנים החשובים בזירה הבינלאומית, גם נוכל להסתכל במבט חדש על מקומה של ארה"ב בעולם ואפילו אצלנו כאן בישראל.

אבל מאיפה נתחיל להבין את הגישה הרוסית? אנחנו כמובן לא יכולים להקשיב לאמריקאים. בארה"ב פוטיין מצויר כדיקטטור לא מתפקד, שלא רוצה שום דבר חוץ מכוח והישרדות. לפי הגישה הזו רוסיה תקפה באוקראינה וסוריה בשביל להסיח את דעת הרוסים מההידרדרות במצבם הכלכלי. אבל אם באמת רוסיה מובלת ע"י גחמות של מנהיג לא מתפקד, למה המערכה בסוריה הסתיימה? למה התחזיות על כך שרוסיה תשקע שוב בבוץ לא התגשמו? וכיצד ניתן להסביר את חזרתה ככוח עולמי, אם כל מה שפוטיין שואף אליו הוא לשרוד? לא, הגישה האמריקאית אולי אפילו המערבית אצלנו לפוטיין ורוסיה היא פשטנית מדי. היא משטחת את רוסיה ממדינה לבריון, מתעלמת מההיגיון האסטרטגי שלה, מההיסטוריה והגיאוגרפיה שלה.

למזלנו, איננו הראשונים להתמודד עם הגישה הרוסית. גם סר ווינסטון צ'רצ'יל ניסה להבין אותה. וכך הוא אמר עליה: "איני יכול לחזות את הפעולות של רוסיה. מדובר בחידה, עטופה במסתורין, בתוך תעלומה; אבל אולי ישנו מפתח, והמפתח הוא האינטרס הלאומי הרוסי". אם נבין את האינטרס הלאומי הרוסי, נוכל להבין את הגישה הרוסית. נוכל להבין איך רוסיה רואה את העולם, את ארה"ב ומה היא מתכננת לזירה הבינלאומית. והאינטרס הלאומי הרוסי מוכתב מהגיאוגרפיה של אמא רוסיה.

הרים ומישורים

לגיאוגרפיה הרוסית שלושה מאפיינים מרכזיים: המישור הרוסי, מרכז אסיה, ימים קפואים. המישור הרוסי הוא מישור הנמתח בין הרי אורל במזרח לקרפטים במערב והרי קווקז בדרום. כל מרכז הכובד הכלכלי, הפוליטי והדמוגרפי של רוסיה ממוקם במישור זה. ככל מישור, התנועה בו מהירה אצלנו על סוסים, רכבות, מכוניות או טנקים. לכן מה שהדאיג את הרוסים אצלנו ולא משנה אם זה בימי נסיכות מוסקבה או בימי הקומוניסטים אצלנו הוא מי שולט בכניסה למישור בכל כיוון. כי אויב שעבר את ההרים, המהווים גבול טבעי למישור הרוסי, יכול במהירות להתקדם לתוך הארץ. המישור יעניק לתוקף יתרון שהמגן אצלנו רוסיה יצטרך לפצות עליו במחיר דמים

זו הסיבה שהיסטורית מוסקבה תמיד שלטה על העמים והמדינות הנמצאים בפריפריה הגיאוגרפית שלה. הרפובליקות הקווקזיות, אוקראינה, המדינות הבלטיות, פולין, בלרוס, קזחסטן וסיביר ☒ כולן נכנסו תחת כנפיי האימפריה בשביל לשמור על הלב שלה מוגן. גם היום, 30 שנה אחרי שרוב המדינות הללו זכו לשלטון עצמאי, מוסקבה עדיין רואה בהן חלק "מהחצר האחורית" שלה ובנוכחות האמריקאית בהן בגדר ממש איום בפלישה.

המאפיין השני הוא מרכז אסיה. במשך כ-100 שנים רוסיה נהנתה משליטה חסרת עוררין במרכז אסיה, הלב של הגוש האירו-אסיאתי שנקרא גם "האי העולמי". חלקכם וודאי שמעתם אותי משתמש במושג ואני יותר ממזמין אתכם לשמוע שוב את הפרק על "[האי העולמי](#)". לענייננו די אם אחזור בקצרה: "האי העולמי" הוא השם שניתן בגיאופוליטיקה לגוש של אסיה-אירופה-אפריקה. עולמי למה? משום שהוא מכיל את רוב אוכלוסיית העולם ורוב משאביה. מי ששולט בו שולט בעולם. ישנן שתי דרכים לשלוט על האי העולמי. הראשונה היא לשלוט בלב האי העולמי ולהקרין ממנו החוצה, אל חוג הנזר (עוד נגיע אליו). זה מה שרוסיה ניסתה לעשות במשך 100 השנים בהן היא שלטה בלב ☒ להתפשט החוצה, אם דרך דרום-מזרח אירופה או דרך אפגניסטן ופרס. אפשר והייתה מצליחה לעשות זאת, אם לא היה לה חיסרון גיאוגרפי אחד, שהוא גם המאפיין השלישי שלה: ימים קפואים.

מצור של קרח

רוסיה היא גוש יבשתי היושב בים של קרח. ממזרח למערב היא נמתחת על פני אלפי קילומטרים, אך מצפון לדרום היא חוצה רק 4 קווי רוחב, רובם בחוג הארקטי. המשמעות היא שעל אף המשאבים העצומים הנמצאים בה ומרחבי השטח, אין לרוסיה דרך קלה לשנע אנשים וסחורות ממקום למקום בתוכה או מחוץ לה. המדינה העצומה מתבססת על מספר מועט של נמלים, רובם ממוקמים באגן הים הבלטי ☒ קרוב למדינות כמו פינלנד, שבדיה וגרמניה. השאיפה של אסטרטגים רוסים תמיד הייתה לשמור ולהגדיל את מספר נמלי הים החמים שבידיהם. זו הסיבה שפוטיין סיפח את חצי האי קרים ויצא להגנת אסד בסוריה ☒ בשביל לשמור על הנמל הרוסי בטרטוס.

הימים הקפואים של רוסיה פוגעים ביכולת שלה להקרין כוח. כל מעצמה גדולה, אם זו קרתגו, הממלכה הספרדית, האימפריה הבריטית או הרפובליקה האמריקאית, צריכה ומתבססת על כוח ימי. כוח ימי הוא מהיר יותר ונייד יותר מכוח יבשתי או כוח אווירי. הוא יכול לפעול הרחק מנמלי הבית שלו בקלות יחסית, מאפשר לכוח ימי לפעול בכל מקום עם גישה לים.

קשה להפריז בחשיבות של כוח ימי עוצמתי. למקרה ולא שמתם לב, רוב הכלכלה העולמית נעשת ליד ודרך הים. זה נכון לישראל, ארה"ב, ברזיל, או סין. מפני שהים מאפשר תנועה מהירה של אוניות משא ענקיות, הוא עדיין דרך המסחר המרכזית שלנו כבני אדם ☒ [90% מהמסחר בעולם נעשה דרך הים](#). מכאן שמי שיכול לשלוט בים יכול בקלות לשלוט בכלכלה העולמית. הוא גם

יכול, לעומת כוח יבשתי, להכות במקומות בהם יבחר בקלות יחסית, יוצר כל הזמן חזיתות מול הכוח היבשתי שמתקשה להדביק אותו.

היתרון הזה הוא שאפשר לבריטים ולאמריקאים להכיל את הרוסים. לרוסיה היה את הלב של האי העולמי. לכוחות האנגלו-סקסים היה את חוג הנזר. מהו חוג הנזר? חוג הנזר הוא קו החוף של אירואסיה, הנמתח מחצי האי הקוריאני דרך דרום-מזרח אסיה להודו ומהודו לאיראן, המזרח התיכון ואירופה. שליטה בו היא שליטה במסחר העולמי, מסחר שהלב תלוי בו בשביל שגשוגו. הלב זקוק לנזר בשביל להזרים את משאביו העצומים [?] נפט, גז, מתכות יקרות [?] ולקבל בתמורה את מה שחסר לו כאזור צחיח [?] מזון. במשך 100 השנים בהן שלטו הרוסים בלב, הם לא הצליחו לממש את היתרון האסטרטגי שלו מפני שהם לא הצליחו לשבור את השליטה של הבריטים והאמריקאים בנזר. כך יצא שהמשחק הגדול של המאה ה-19 והמלחמה הקרה שניהם התנהלו בין כוח יבשתי לכוח ימי, כל כוח מנסה לחרוג ממושבו בשביל לדחוק את הכוח השני.

אך היה הבדל אחד בין המשחק הגדול והמלחמה הקרה: האמריקאים הצליחו לנצח את הרוסים, מה שהבריטים נכשלו בו.

סוף האימפריה

ב-1990 בריה"מ התמוטטה ואיתה תמו כמעט 300 שנים של אימפריה רוסית. הנכסים האסטרטגים שהשיגו הרוסים בדם, יזע ודמעות [?] המדינות הבלטיות, מדינות הלוויין במזרח אירופה, השליטה במרכז אסיה ובקווקז [?] הכול נקרע מהם במכה אחת. בחטף אחד מוסקבה התעוררה למציאות אסטרטגית שהיא פעלה בכל כוחה למנוע: המישור הרוסי היה מאוים שוב. החברה הרוסית התמוטטה ממחלות, התאבדויות ופשיעה גוברת. ואת רגע החולשה שלה ניצלה ארה"ב לא בשביל לעזור לרוסיה לקום מחדש, להשתקם [?] אלא בשביל להבטיח שהיא תשאר מפגרת לנצח.

רק ראו איך נראו הגבולות הרוסים של אחרי נפילת הקומוניזם: במערב, ארה"ב והאיחוד האירופאי התקדמו בקצב מהיר אל עבר גבולותיה של רוסיה. פולין, הונגריה, רומניה, המדינות הבלטיות [?] כל מי שפעם היו חגורת המגן של רוסיה, הפכו בשנות ה-90 לבעלות ברית אמריקאיות ע"י [הצטרפות לנאט"ו](#) והאיחוד האירופאי.

רגע. נאט"ו? האם זה לא מוזר שהברית שהייתה אמורה להגן על העולם המערבי מבריה"מ לא רק שלא פסקה מלהתקיים עם נפילת הקומוניזם, אלא גם [המשיכה להתפשט לכיוונה של רוסיה](#)?

בדרום, בקווקז ובמרכז אסיה, רוסיה ראתה שרשרת של מלחמות אתניות שאיימו גם עליה עצמה. צ'צ'ניה, [גיאורגיה](#), [טג'יקיסטן](#) [?] מדינות גבול של האימפריה הסובייטית שקעו לבליל של מלחמות אזרחים, טיהורים אתניים וטרור. והטרור הזה חדר אל רוסיה, אם זה באירוע [החטיפה ההמוני ב-1995](#) של בית חולים או [בפיצוץ של בנייני דירות](#) והרג מאות אנשים.

ומה קרה לרוסיה עצמה? התמוטטות בריה"מ הביאה איתה גם התמוטטות חברתית וכלכלית. הכלכלה של הפדרציה הרוסית הצטמקה ואנשים רבים מצאו עצמם מובטלים. האבטלה, העוני והמשבר הרוחני אחרי נפילת האימפריה הביאו לקפיצה בשיעורי התמותה והפשיעה. [מחקר אחד](#) מעריך כי בסה"כ הקפיצה בשיעורי התמותה עקב ההתמוטטות [ממחלות](#), פשיעה, התאבדויות וכדומה גבתה את חייהם של בין 2.5 ל-3.5 מיליון רוסים. לשם השוואה, בגולאגים של סטלין מתו "רק" מיליון. מספר אבדות דומה לזה שמתו בעקבות התמוטטות בריה"מ הרוסים ראו רק במלחמת העולם השנייה.

טרור, מלחמה, פשע ומוות זה היה המחיר שרוסיה שלמה על ההפסד במלחמה הקרה. אך היא גם למדה שיעור חשוב היא למדה שארה"ב אינה מעוניינת באף כוח שיעמוד לצידה על הבמה העולמית.

שלטי לבד אמריקה

הטענה של רוסיה שארה"ב מעוניינת לשמר את עצמה כמעצמת-על יחידה היא לא רק שלא מופרכת, היא גם הגיונית בראייה אסטרטגית. היא לא מופרכת מפני שארה"ב בעצמה שואפת לכך, גם אם לא באופן מוצהר. שימו לב מה מכעיס כל-כך את הממסד האמריקאי בנוגע לטראמפ: הם רותחים על כך שטראמפ "[נסוג](#)" מן העולם, מותיר את הזירה הבינלאומית [ללא ההשגחה](#) של וושינגטון. הם רואים כדבר טבעי וחיובי את ההנהגה של ארה"ב את העולם, כ"[מגינה של העולם החופשי](#)". מפני שחשוב שארה"ב תמשיך להוביל, לא דמוקרטים ולא רפובליקנים מרימים גבה בנוגע לנוכחות הצבאית האדירה שיש לארה"ב בעולם. כ-[450 אלף חיילים אמריקאים פרושים ברחבי העולם](#), ביחד עם צי של נושאות מטוסים גרעיניות וכוח אווירי ללא מתחרה. הם גם לא מרימים קול צעקה על תוכניות הריגול העצומות של ארה"ב, כמו "[אשלון](#)" ו"[פריזמה](#)", שמאזינות לכל אדם בעולם עם מחשב או טלפון. וזה לא תלוי מי יושב בבית הלבן [אובמה במהלך 8 שנות כהונתו](#) לא רק עזר לרשת הריגול לגדול, אלא גם לתת לה בסיס חוקי לצותת לכל מי שהממשל ירצה. וזו אותה ארה"ב שמגדירה את עצמה כ"מנהיגת העולם החופשי".

אבל בואו ונניח שבאמת כל זה נחוץ לארה"ב בשביל לשמור על החופש והחוק בעולם. שהיא צריכה להיות הכוח הצבאי הכי חזק ועם שירותי הריגול הכי טובים בשביל להגן על העולם מפני מדינות סוררות וארגוני טרור מסוכנים. איך מכאן הרוסים מסיקים שהם אחת המטרות של האמריקאים?

טוב, בשביל לשמור על המנהיגות שלה ארה"ב צריכה לשמור על העליונות שלה. וכפי שאמרתי לפני כמה פסקאות, העליונות של ארה"ב תלויה בכך שהאי-העולמי לא ישלט ע"י מדינה יחידה. כמו [בריטניה](#), ארה"ב אינה יכולה להרשות שכוח אחד ישלוט בגוש היבשתי שהוא האי העולמי. כי אם הוא ישלוט, הוא עלול לסכן את ארה"ב ושלטון החוק בעולם. מכאן שגם אם באמת כוונתיה של ארה"ב טובות להביא דמוקרטיה ושגשוג לכל חלקי העולם היא בהכרח גם

מתכוונת להכיל מדינות כמו רוסיה או סין, העלולות לשלוט באי העולמי. השאלה היא רק [?](#) איך?

הבלקניזציה של אירואסיה

ב-1997 פרסם אחד, פרופסור ברז'ז'ינסקי שמו, את הספר "[לוח השחמט הגדול: העליונות האמריקאית והגיאואסטרטגיה ההכרתית שלה](#)". ברז'ז'ינסקי היה היועץ לביטחון לאומי של הנשיא קרט וברט ובספרו "לוח השחמט הגדול" הוא ניסה להציע אסטרטגיה חדשה לארה"ב שמצאה עצמה כמעצמת-על יחידה.

הספר מתאר את מה שאנו דיברנו עליו [?](#) ההגמוניה של ארה"ב מובטחת ע"י שליטה באי העולמי. האתגר האמריקאי הוא לשמור על העליונות הזו ע"י מניעת הגמוניה מכוח שנמצא באי-העולמי עצמו. וכאן פרופ' ברז'ז'ינסקי כותב הבחנה מרתקת: הלב של אירואסיה, אזור הנמתח בין סין לאירופה, בין רוסיה למפרץ הפרסי, סובל מאי-יציבות פוליטית וחברתית. הוא קורא לו "[הבלקנים של אירואסיה](#)" ורואה בו אזור מפתח לשליטה של ארה"ב. כי אם ארה"ב תוכל להבטיח את חוסר היציבות בו, היא תוכל להבטיח שלא רוסיה, לא סין ולא איראן יוכלו להשיג הגמוניה או להתאחד בקואליציה אנטי-אמריקאית.

הרעיון הוא פשוט וכמעט אינטואיטיבי ומסתמך לא על מנגנון מורכב ממדעי המדינה אלא עיקרון פשוט במדעים: בטבע אין וואקום. אם ממשלה נופלת במדינה שכנה, משהו אחר יבוא במקומה, ממשלה חלופית או אנרכיה. אם זו תהיה אנרכיה, היא תשאב את המדינות סביבה אליה. כדוגמה אנרכיה בסוריה או אפגניסטן תקרין על הגבול הדרומי של רוסיה, תקיף את איראן ותשפיע גם על המיעוט המוסלמי במערב סין. ממשלה פרו-מערבית בגיאורגיה או אוקראינה תאפשר לארה"ב לחסום את הגישה של רוסיה לים השחור ולים התיכון. אי-יציבות בים סין הדרומי או בחצי-האי הקוריאני מאפשרת לארה"ב להגדיל את נוכחותה במזרח אסיה ולדחוק את סין הצידה.

הממשל הרוסי מאמין שארה"ב משתמשת או יוצרת כאוס בזירה הבינלאומית, בשביל לדחוק את רוסיה וסין. כשהם מסתכלים על עיראק, לוב ואפגניסטן הם לא רואים גולם שלא יודע מה הוא עושה. הם רואים תכנון, אסטרטגיה, מוכנות להקריב דם וכסף בשביל לשמור על עליונות. והם לא שומרים את המחשבות האלו לעצמם.

ב-2014 פוּטין האשים את ארה"ב ביצירת חוסר-יציבות ומלחמות בעולם. ב-2015 הוא האשים את המערב ביצירת אזורים של כאוס ובמצעד לציון 70 שנה לניצחון על הנאצים טען [שארה"ב פועלת ליצירת עולם חד-קוטבי](#).

כבש או זאב בעור של אחת?

כמובן שעבור רובנו הרעיון נשמע מגוחך. קל לנו יותר להאמין שמעצמת העל היחידה בעולם טעתה פעם אחר פעם בעיראק, אפגניסטן, לוב, סוריה ואוקראינה, מלהאמין שהיא לא הפכה

למעצמת על במקרה. האם אנחנו באמת חושבים שהמסד האמריקאי כל-כך מנותק מהמציאות, שבכל פעם שהוא רוצה להביא ביטחון הוא מביא אנרכיה? או אולי הוא מודע לחלוטין שגם במקרה של אנרכיה הוא מרוויח? שגם אם עיראק או אפגניסטן מתמוטטות, אמריקה רק מתחזקת?

ואולי האמת נמצאת באמצע, כמו ברוב המקרים, בין תיאור הגאון המרושע שמחזיקים בו הרוסים ובין התיאוריה שארה"ב היא מין גולם מגושם עם כוונות טובות אך שמפעם לפעם עושה רע. אם כך ואם כך, דבר אחד ברור ² אנחנו צריכים להתחיל להתבונן על ארה"ב במבט הרבה פחות תמים.